

הערכה אסטרטגית ימית ל ישראל 2017/18

עורך ראשי: פרופ' שאול חורב
ערך והפיק: אהוד גונן

מודל ומתודולוגיה לקביעת אסטרטגיה ימית רבתי לישראל

עודד גור לביא

כללי

במהלך העשור האחרון אנו עדים במדינות רבות בעולם להתגברות העיסוק בנושאי מדיניות ואסטרטגיה ימית. המניעים לכך הם תהליכים גלובליים המעצימים את חשיבות הים והאוקיינוסים כמרחב משותף בעל חשיבות אסטרטגית למדינות העולם בכל הקשור לשיקולי ביטחון, סחר בינלאומי, פיתוח כלכלי, הפקת אנרגיה ועוד. לתהליכים אלו מצטרף השיפור הגדול שחל ביכולות הטכנולוגיות הקשורות בים, טכנולוגיות המאפשרות לאתר, לפתח ולנצל משאבי טבע הנמצאים בעומק הים ובקרקעית האדמה כולל באזורים שהיו בלתי נגישים בעבר וכן התפתחויות טכנולוגיות בתחום הספנות והנמלים, חקלאות ימית, תקשורת ותחומים רבים נוספים המשיקים לתווך הימי.

בעשור האחרון עולים אתגרים חדשים ומתרחשים שינויים גאואסטרטגיים באוקיינוסים בין המעצמות וזאת עם חזרתה של הפדרציה הרוסית לעמדתה כאחת מחמש המעצמות הימיות הגדולות.¹ גם מי שהיו בעבר מעצמות מקומיות, כגון סין והודו מפתחות אסטרטגיות גלובליות בעוד שבעבר הן הסתפקו במרחב השפעה מקומי. הסיבה לכך נעוצה בצרכים הגדלים של מדינות אלו המחייבים אותן להסתכל על המרחב הגלובלי כחלק ממגוון המשחקים שלהן. מדינות קטנות יותר נדרשות לעצב להן אסטרטגיות שיאפשרו השתלבות והתמודדות מול האתגרים והשינויים בסביבה גלובלית דינמית זו.

למדינת ישראל אין מדיניות ואסטרטגיה רבתי מוגדרות,² לא כל שכן אסטרטגיה ימית רבתי שתיתן מענה לאתגרים במרחב הימי באופן המשכלל את כל הצרכים והאינטרסים הלאומיים לאורך שנים, ובאופן המאפשר קיימות לדורות הבאים וזאת מתוך חזון ארוך-טווח. אסטרטגיה ימית רבתי כוללת היבטים מדיניים ומשפטיים, הגנה ובטיחות השיט המסחרי בים, דיג, שימוש, שימור, הסדרה והגנה של אזורים כלכליים בלעדיים בים, הגנת החופים, אבטחת הגבולות, הגנה על איים וכן השתתפות בארגונים אזוריים ובינלאומיים.

1 מדרג העוצמה הימית בין המעצמות משתנה לפי הפרמטר הנבחן, לדוגמה סך הכול טונאז' לעומת מספר אבסולוטי של כלי שיט. הציים המובילים בעולם הם האמריקני (המדורג ראשון בכל פרמטר), הסיני, הרוסי וההודי.

2 אסטרטגיה כוללת אמצעים שונים: דיפלומטיים, מידע, אלמנטים צבאיים וכלכליים. אסטרטגיה היא מבנה רעיוני של פעולות אשר הוגיו מאמינים, כי הוא יוביל להשגת האינטרסים הרצויים לנו.

פער זה מורגש בכל הקשור בבניין הכוח הצבאי הימי המבוצע באופן הזדמנותי תחת שייעשה באופן סדור ומחובר לתפיסה יסודית. בנוסף לכך, היעדר אסטרטגיה ימית נאותה משפיע על קבלת ההחלטות בתחום האנרגייה והגז במרחב הימי, כמו גם בכל הקשור לבניית נמלים מתקדמים, צי סוחר ישראלי שייתן מענה לאתגרי המחר של ישראל, סוגיית התשתיות הימיות הכוללות בין היתר את נושא האיים המלאכותיים והגנת הסביבה הימית. אם ישראל חפצה להיות שחקן משמעותי בהתפתחות הגלובלית או האזורית, טוב תעשה אם תגדיר אסטרטגיה ימית רבתי, ותפתח את המרחב הימי בכל היבטיו מתוך ראייה רחבה וארוכת טווח.

ישראל זקוקה לאסטרטגיה ימית רבתי המתאימה לצרכיה הייחודיים ולמצבה הגאואסטרטגי והביטחוני הרגיש במזרח הים התיכון. המקום האסטרטגי של ישראל בין יבשות (אסיה, אפריקה) ובין ימים (הים התיכון וים סוף) יצר לה תפקיד מיוחד בהיסטוריה של אומות העולם. מקומה של ישראל לא השתנה אבל הסביבה הגאואסטרטגית השתנתה רבות לאורך השנים, וכעת נמצאת בחוסר יציבות באשר למדינות המקיפות את גבולותיה.

לצורך גיבוש אסטרטגיה ימית רבתי לישראל מומלץ לפעול בשלושה ערוצים מרכזיים ושלובים, התומכים זה בזה – הערוץ הראשון הוא הובלת התהליך ברמת הממשלה מלמעלה כלפי מטה על ידי גוף ממשלתי מקובל או משרד ממשלתי. הערוץ השני הוא הקמת אשכול ימי כגוף ציבורי המאגד בתוכו את מרב בעלי העניין תחת קורת גג אחת, והערוץ השלישי הוא קביעת גוף תומך מחקרית/אקדמית העוסק בתחום האסטרטגיה הימית.

מתודולוגיה זו נועדה לאפשר לישראל להגדיר אסטרטגיה ימית רבתי שתוביל לגידול ורווחה כלכליים לישראל הניזונים מהמרחב הימי על כל מרכיביו. יש הכרח לצאת לדרך כבר כעת מאחר שישראל עלולה למצוא את עצמה ללא השפעה וללא מיצוי של המרחב הימי באופן שיפגע בעתידה, בשעה שמדינות הסביבה ומעצמות העולם מעצבות אסטרטגיות ופועלות למימושן, וייתכן שהן עושות זאת ללא התחשבות באינטרסים של ישראל ואף בניגוד להם.

מודלים אפשריים לאסטרטגיה ימית רבתי לישראל

מניתוח המודלים מהעולם ניתן לראות שלושה סוגי אסטרטגיות רבתי: אסטרטגיית מניעה, אסטרטגיית שיתוף ואסטרטגיית רפורמה. כל אחת מתאימה לאזור מסוים ולמצב גאופוליטי וסביבה ייחודיים למדינה האוחזת באסטרטגיה זו. נשאלת השאלה מה המודל המתאים לישראל במצבה הייחודי ובסביבתה בין יבשות ובין ימים ובאזור לא יציב פוליטי וביטחוני. זאת בשילוב עם משאבי גז חדשים; אזור דיג מידלדל; צי סוחר ישראלי שאינו קיים כמעט; מרחב EEZ שדורש הגנה ואבטחה ונמצא בקרבת אזורי סכסוך גבולות (לבנון

ועזה); מרחב יבשתי צפוף עם תשתיות קריטיות בקרבת החוף; ריכוז אוכלוסייה גבוה לאורך החוף וכיוצא בזה (ראה הערכת מצב 2017 של המרכז למדיניות ואסטרטגיה ימית).³

מניתוח מצבה של ישראל שבוצע ופורסם על ידי מרכז חיפה למדיניות ואסטרטגיה ימית⁴ עולה שהמודל לאסטרטגיה הימית רבתי המתאים לישראל הוא מודל של אסטרטגיית שיתוף, אך בנסיבות מסוימות על ישראל להשתמש באסטרטגיית מניעה.

מדינת ישראל נחשבת למעצמה אזורית בעלת חוסן כלכלי וחוזק צבאי גדולים למדי, אך עם זאת, רמת האיום על המדינה גבוהה והיא כוללת איום מתמיד בגבולות הצפוניים ובאזור עזה בדרום. למרות ירי רקטות ואיום המנהרות גם מצפון וגם בדרום ישראל עדיין משמרת צמיחה כלכלית ושומרת על יציבות לאורך זמן, דבר המעיד על יכולת תגובה מהירה של הציבור ועמידות מוסדית ורגולטורית המייצרת בסיס יציב להתמודדות עם מקרי חירום ולפיתוח עתידי. לישראל חמישה נמלים מתוכם שניים לאנרגיה (חדרה, אשקלון) ושלושה נמלי סחר לטעינה ופריקת אוניות (חיפה, אשדוד, אילת). בנוסף לכך לישראל מספר מרינות ומעגנות דיג לאורך החוף ובקרבת הערים עם היקף פעילות ועומס תנועה נמוכים יחסית. המרחב הימי של ישראל מכיל את המים הריבוניים (12 מייל), מים סמוכים עד 24 מייל ומים כלכליים עד כ-70–100 מייל מהחוף הגובלים עם המים הכלכליים של מצריים וקפריסין, בשטח כולל של 24 אלף קמ"ר. היקף הסחר והובלת מטענים דרך הים הוא כ-99% (במונחי משקל) מסך כל סחר החוץ של ישראל, זהו כמובן סחר בעל חשיבות אסטרטגית למדינה. מאגרי הגז שהתגלו בים הם תפנית חשובה בצמצום התלות האנרגטית של ישראל בגורם חיצוני ובסחר ימי, אך עדיין נמצאים בתוך המרחב הימי המחייב הגנה, כפי שנדרשת הגנה על נתיבי השיט והמסחר של ישראל. יש לזכור שבקרקעית הים נמצאות תשתיות קריטיות נוספות, כגון כבלי תקשורת בינלאומיים המחברים את ישראל לשאר העולם, וכמובן צנרת הגז שמונחת שם ומעבירה את הגז לאסדות הגז וליבשה.

צי הסוחר הישראלי צומצם עם השנים עד כדי אוניות בודדות. המדינה מחזיקה מניית זהב בחברת "צים", ולכך יש השלכות בעת חירום שדורשות בירור ומענה. כוח האדם הימי גם הוא מצומצם ואיתו גם הניסיון והידע בתחום. הספנות הישראלית מתקיימת בדמות חברות העוסקות בצד המסחרי תוך כדי החכרת אוניות ברחבי העולם ללא צורך בבעלות ישירה ועלויות תפעול.

איום הפירטיות באזור הים האדום וקרן אפריקה גורם קושי וסיכון גם עבור המסחר הימי עם ישראל, אך הכוחות הרב-לאומיים המבצעים פעילות ואמצעי ההגנה הקיימים על

3 "הערכה אסטרטגית ימית רבתי לישראל 2016". 2017.

4 מודל ומתודולוגיה לאסטרטגיה ימית רבתי לישראל. תא"ל (מיל') עודד גור לביא.

אוניות הסוחר הפחיתו בשנים האחרונות סיכון זה למינימום, כלומר ישראל נהנית מהצורך הבינלאומי לפעול כנגד הפירטיות.

המשך הלחימה בסוריה והנוכחות הבינלאומית במזרח הים התיכון הן אתגר ביטחוני ומחייבות תיאום הדוק בין כוחות שפועלים במרחב קטן למדי. חיזבאללה וחמאס ממשיכים להוות את האיום העיקרי על המים הכלכליים ואזורי הנמלים ומענה לאיומים אלו מחייב אינטגרטיביות של יכולות הגנה ויכולות התקפיות גם יחד.

מכאן שעל ישראל לבחור מודל לאסטרטגיה ימית רבתי שייתן מענה למגוון רחב של אינטרסים וסוגיות ובדגש במצב הייחודי הביטחוני של ישראל בסביבה הגאואסטרטגית הנוכחית, תוך כדי חיזוי מיטבי של התפתחויות עתידיות. ברור שהיקף האתגרים מחייב מידה רבה של שיתוף פעולה עם מדינות האזור ועם מעצמות משפיעות בסביבה.

ארה"ב צמצמה את נוכחותה בים התיכון עקב היוזמה של הנשיא אובמה הידועה בשם "Pivot to Asia", עם זאת, היא ממשיכה להיות בעלת אינטרסים מובהקים במזרח התיכון. מתגברת המעורבות הרוסית בכל הקשור בסוריה ובמלחמה הפנימית המתנהלת בעיראק וסוריה מול ארגונים מורדים, דאעש וכן עם חיזבאללה בתמיכת איראן. סין מקיימת באופן פעיל אסטרטגיה של מניעה, ומידה רבה של רכישת השפעה על נמלים במרחב מזרח הים התיכון (חכירה, תפעול וכדומה) וזאת כדי לבסס ולהבטיח סחר ימי שוטף לטובת הכלכלה הסינית הן ביבוא של חומרי גלם ואנרגיה (נפט ממדינות מזה"ת) והן ביצוא, סין בנתה את חוזקה הכלכלי בארבעת העשורים האחרונים על ידי יצוא למערב בדגש אירופה וארה"ב.

בין כל אלו ישראל נמצאת בצומת חשוב גאוגרפית וגאופוליטי.

בראייה של יחסים בינלאומיים ושחקנים לא ישראלים, על ישראל לבחור כאמור באסטרטגיה של שיתוף כאסטרטגיה מובילה אף שבמקרים ממוקדים ובנושאים ספציפיים יש ביכולתה לפעול בשיטה של אסטרטגיית מניעה. לדוגמה, בקו הגבול הימי בין לבנון לישראל או במרחב הים בעזה. עם זאת, בדרך כלל שימוש באסטרטגיית מניעה מציב את ישראל מול שיח פוליטי ולעיתים משפטי בינלאומי הגובה מחיר ציבורי ודיפלומטי ולכן גישה משתפת עדיפה, כל עוד האינטרסים הלאומיים אינם נפגעים.

בנוסף לאיומים חשוב לציין הזדמנויות הנובעות משיתוף פעולה בין-מעצמתי כפי שהתרחש בפירוק סוריה מחומרים כימיים שבו שיתפו פעולה ארה"ב, רוסיה, סין ומדינות אירופיות ואחרות. על ישראל לדעת לפעול נכון במצבים כאלו מתוך אינטרסים לאומיים ארוכי טווח ואסטרטגיה רבתי מוגדרת. בראייה אזורית מול שכנותיה הימיות של ישראל יש מגוון מערכות יחסים. מצד אחד, מול לבנון, סוריה ומרחבי הים האדום ישראל ניצבת מול איום ביטחוני, ומאחר שמדובר על מרחב הים הרי שאיום רחוק יכול אף להגיע לקרבתנו, לדוגמה

סיור ספינות איראניות במזרח הים התיכון לביקור בסוריה וכדומה. מצד שני, לישראל יחסים קרובים עם קפריסין, יוון מדינות אירופה בים התיכון ויחסים קורקטיים משתפרים מול טורקיה. לישראל כידוע הסכם שלום עם מצריים וירדן במסגרתו מתקיים גם תיאום במרחב הימי בדגש הצד הביטחוני. עם כל זאת, אין באזור שיתוף פעולה ממוסד או מאורגן המאפשר לייצר אסטרטגיה אזורית במזרח הים התיכון, וקשה לצפות שיהיה כזה שיתוף בטווח הזמן הקרוב. לפיכך ישראל צריכה לבחור מודל של אסטרטגיית שיתוף תוך כדי ראייה והשתלבות עם אסטרטגיות גלובליות של ארה"ב, אירופה, סין, ותוך כדי בחינת השפעת הודו ורוסיה באופן מתמיד, אבל לבנות את האסטרטגיה כך שתאפשר שיתוף אזורי בעתיד.

המתודולוגיה לבניית האסטרטגיה הימית רבתי לישראל

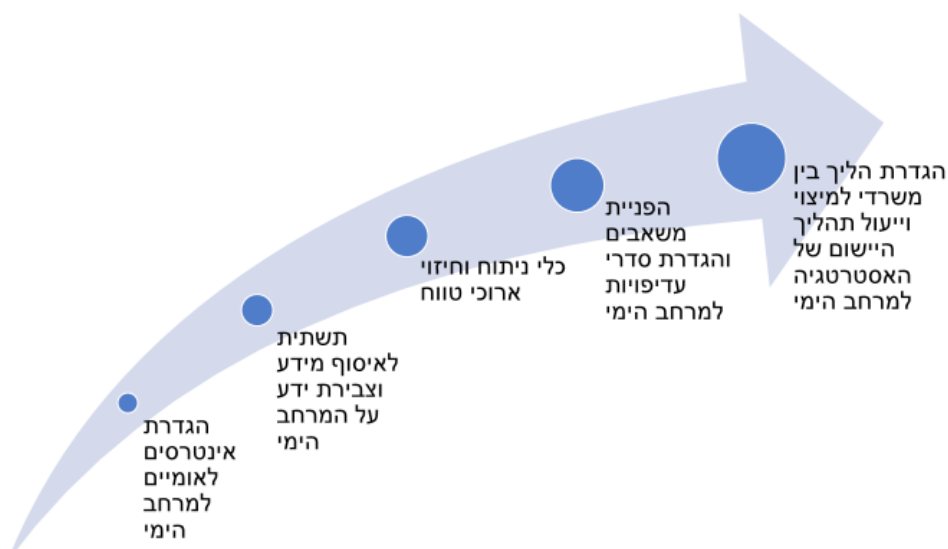
מרכז חיפה למחקרי מדיניות ואסטרטגיה ימית ממליץ כי על תהליך בניית האסטרטגיה הימית רבתי לישראל להיבנות בשלושה ערוצים מרכזיים, שלובים ותומכים זה בזה – הובלה ממשלתית, אשכול ימי וגוף מחקרי.

הערוץ הראשון הוא הובלת התהליך ברמת הממשלה מלמעלה למטה – במבנה הקיים היום נראה שנכון שהתהליך יובל על ידי המטה לביטחון לאומי (מל"ל). המשרדים הממשלתיים הנוספים שחייבים לספק תשומות להרכבת האסטרטגיה הם: משרד האנרגיה, משרד התחבורה (רספ"ן), משרד החוץ, המשרד להגנת הסביבה, משרד הכלכלה והתעשייה, משרד החקלאות (דיג וחקלאות ימית), משרד התיירות, משרד הביטחון, משרד האוצר, והמשרד לעניינים אסטרטגיים.

הערוץ השני הוא הקמת אשכול ימי כגוף ציבורי הכולל את מרב בעלי העניין בתחום הימי, החל מחיל הים דרך המועצות והעיריות השוכנות לאורך החופים, מפעילי תיירות, חקלאים ימיים וכדומה. במסגרת אשכול ימי כזה ייווצר השיח ותיבנה תמונת המצב העדכנית ביותר על המרחב הימי, וכך אפשר לצפות לרמת מודעות ימית גבוהה שתאפשר קבלת החלטות מבוססת על מידע וידע מצטבר מקצועי ועדכני.

הערוץ השלישי – קביעת הגוף המחקרי התומך העוסק בתחום האסטרטגיה הימית שילווה וייתן גיבוי מחקרי אקדמי לכל העוסקים בנושא. לאור קיומו של המרכז הישראלי לחקר הים התיכון באוניברסיטת חיפה ובמסגרת מרכז זה הוקם המרכז למחקרי מדיניות ואסטרטגיה ימית, נכון לקבוע אותו כגוף המחקר לנושא.

מתודולוגיה זו נועדה כדי לאפשר לישראל להגדיר אסטרטגיה ימית רבתי, שתוביל לגידול ורווחה כלכליים לישראל הניזונים מהמרחב הימי על כל מרכיביו (איור 1).

איור 1. מתודולוגיה ותהליך לבניית אסטרטגיה ימית רבת

המתודולוגיה הנדרשת כדי להגיע לרמה גבוהה של שיתוף פעולה חיצוני מול גורמים בינלאומיים בנויה ממספר שלבים:

1. על ישראל להגדיר את האינטרסים למרחב הימי כעוגן לתכנון – כל אסטרטגיה נשענת על תשתית של אינטרסים לאומיים ויעדי-העל של המדינה. ללא הגדרה מסודרת ומוסכמת ברמה הלאומית באשר לאינטרסים הללו נמשך לקיים פתרונות לבעיות ללא מצפן ומגדלור ברורים. עדיף להתחיל מהאינטרסים הלאומיים הכלליים אך גם בהיעדרם (בלית ברירה) נכון וצריך להגדיר את האינטרסים במרחב הימי ומשם להמשיך בבניית האסטרטגיה הימית רבתי של ישראל.
2. יש לבנות תשתית פנימית איתנה בעלת רמת ידע ומידע גבוהים ומעודכנים – רק לאחר שייאסף המידע הקיים על המרחב הימי, ורמת הידע תעלה ותהיה מעודכנת אפשר יהיה לטפל באמת במגוון הצרכים והאינטרסים הפנימיים של כל מגזר הנוגע במרחב הימי, וכן להתמודד עם אינטרסים מנוגדים, כגון פיתוח נמל על ידי סין כשבמקביל יש אינטרס ישראלי והוא שהאמריקנים יראו בנמל חיפה נמל בית אמריקני שמחזק ומהדק את הקשר והמחויבות שלהם לישראל. דוגמה נוספת לקונפליקט הוא המתח הקיים בין הרצון לפתח איים מלאכותיים לתשתיות לאומיות עם הרצון לקיים מרחב דיג פתוח או חקלאות ימית רחבת היקף וכדומה. לצורך התמודדות עם אתגרים וקונפליקטים אלו יש להקים אשכול ימי שיאגד בתוכו את כל בעלי העניין השונים ויאפשר שיח פתוח

ומקצועי בין הגופים ובין הממשלה כדי לייצר תשתית ידע משותפת ועמוקה לצורך קבלת החלטות וקביעת סדר עדיפויות של האינטרסים למרחב הימי.

3. יש לבנות כלי ניתוח וחיזוי ארוכי טווח שכן קצב השינוי בעולם הוא גדול וגם המרחב הימי משתנה בקצב מהיר למדי. החוק הבינלאומי משפיע על היכולת של מדינות לפעול לאבטחת נתיבי השיט אל מול הפירטיות ואף אל מול הטרור הימי, ולכן יש גם צורך ביצירת יכולת השפעה ארוכת טווח על ההיבט המשפטי ולהיות שותפים עם מדינות העולם בעיצוב נושא זה. בנוסף לכך, ההתפתחות הטכנולוגית בכל ההיבטים הימיים צוברת תאוצה במגוון רחב של נושאים, כגון מערכות ניווט ואוטומציה של אוניות, מערכות תקשורת מתקדמות, סייבר במרחב הימי, מבנה נמלים וקצבי פעילות בהם מערכות בקרה ושליטה ברמה המקומית וברמה הגלובלית (ראה מערכת ה-AIS) וכיוצא בזה. כל אלו צפויים להשפיע על המרחב הימי הישראלי באופנים שונים עד כדי הפרת היכולת לממש אסטרטגיה שנבחרה ולהשיג את האינטרסים של ישראל. על כן חייבות להתקיים יכולות חיזוי וניתוח ארוכות טווח לתחומים אלו ואחרים המשפיעות על האסטרטגיה רבתי של ישראל, ובכך לתקן בזמן ולאפשר תגובה מתאימה ולמנוע בזבוז משאבים עתידי בזכות תגובה מוקדמת ככל שניתן.

4. נדרשת הפניית משאבים והגדרת סדרי עדיפויות. לאחר שהוגדרו היטב האינטרסים הלאומיים למרחב הימי, נאסף המידע והוטמע הידע ליצירת הבנה ברורה של האתגרים וסדר העדיפויות, כולל ניתוח ארוך טווח המבוסס על חיזוי מקצועי, אפשר לקבל החלטות באשר לסדרי הפניית המשאבים הנדרשים למימוש האסטרטגיה.

5. ולבסוף, נדרשת בניית תהליכים ארגוניים בין-משרדיים שיאפשרו יעילות ומיצוי משאבים מרבי תוך כדי בקרה על תהליך מימוש האסטרטגיה ותוך וידוא שיש ניצול נכון של המשאבים שהופנו מצד אחד, ומצד שני מתקיים תהליך עדכון שותף על פי המידע שממשיך להצטבר בתהליך.

מבנה כולל לאסטרטגיה שכזו מוצע באיור 2 להלן. המבנה המוצע מחולק לשלושה חלקים עיקריים:

1. אסטרטגיה רבתי ואסטרטגיות תומכות עם חלוקה נוספת לפי נושאים:

- גאוגרפי – המענה האסטרטגי צריך להסתכל על שלושה מרחבים שונים שמתממשקים במרחב הימי. האחד הוא הראייה הגלובלית ובחינת השיתוף ונקודות החיכוך האפשריות מול אסטרטגיות ימיות של מדינות ומעצמות. השני מתייחס לראייה אזורית של מדינות שכנות ויצירת שיתוף פעולה או מניעה בנקודות שבהן האינטרסים אינם חופפים. ולבסוף ראייה מקומית פנימית בבחינת ניצול

איור 2. מבנה כולל לאסטרטגיה ימית

המקום של ישראל בין ים סוף לים תיכון ובין נמלי ישראל השונים, כל אחד במקומו וסביבתו וההשפעות על מרחב החוף ואזורי איים פוטנציאליים וכדומה.

- חלוקה לפי סקטור עסקי – לנושא זה נדרשת ראייה של שיתוף בין בעלי העניין הרבים בשוק הישראלי הקשורים למרחב הימי, ולכאן נכנס האשכול הימי כמנגנון לשיתוף ויצירת תשתית לאומית איתנה.
- נושאים רוחביים – אסטרטגיות משנה אלו משפיעות על החלוקות הקודמות במקביל. נושאים מרכזיים לחלוקה זו הם נושא הביטחון למרחב הימי, רגולציה, תקנות וכללים, משפט בינלאומי ואופן הפרשנות וכדומה.

2. **מנגנוני ממשל וניהול תהליכים** – נושא זה הוא מרכיב קריטי בכל מתודולוגיה, שכן בניית אסטרטגיה מסוג זה עם ריבוי בעלי עניין מחייבת תהליך אינטראקטיבי המצריך נחישות ומחויבות כבר משלב הגדרת האינטרסים הלאומיים למרחב הימי, וממשיך בבניית ידע ומודעות מתמשכים המאפשרים קביעת יעדים ומימוש אסטרטגיה רבתי.

3. **כלים רוחביים** – בתוכם מנגנוני בניית ידע על המרחב הימי ממחקרים ואיסוף מידע סטטיסטי על כל הנושאים הקשורים למרחב זה. בנוסף לכך נדרשים כלים להשגת מודעות ימית רחבה המאפשרים עדכון וטיפול בזמן קצר של התהליכים או היעדים בכל אסטרטגיית משנה. נדרשת יכולת חיזוי וניתוח התפתחויות שתאפשר עדכון כולל של האסטרטגיה רבתי תוך כדי התאמה מיטבית לאינטרסים שהוגדרו. ולבסוף נדרש להפנות משאבים לתקצוב ובניית כלי בקרה והערכת תוצאות.

המודל לאסטרטגיה ימית רבתי המועדף אם כן הוא **מודל של אסטרטגיית שיתוף עם מתודולוגיה של שיתוף פנימי**, ולכן מצריך הקמת אשכול ימי ישראלי בהובלת ממשלה וגופים נוספים שייתן את מרכיבי פיתוח הידע והרחבת המודעות הכוללת לכל הקשור במרחב הימי.

סיכום

על רקע התנאים בהווה ותוך ניתוח של התפתחויות אפשריות בעתיד^{6,5} אין ספק שאסטרטגיה ימית רבתי לישראל מחייבת גישה של **אסטרטגיית שיתוף**. זו הנגזרת מחזון ימי לאומי, שתאפשר לישראל להשקיע היום נכון בתשתיות ובקשרים מול גופים ומדינות באזור ומחוצה לו, ובכך לנצל את מקומה הגאוגרפי ולשפר את מצבה הפוליטי-גאואסטרטגי תוך כדי יצירת שיתופי פעולה אזוריים ובינלאומיים לחיזוק חוסנה הכלכלי ויכולת ההשפעה שלה על עתידה הרחוק.

מרכיבי המודל המוצעים לאסטרטגיה הימית הישראלית הם:

1. **ים תיכון וים סוף** – שני מרחבי ים החיוניים לישראלים מבחינה ביטחונית, כלכלית ומבחינה גאואסטרטגית. החיבור ביניהם ימקם את ישראל כגשר ומקשר בין המזרח לבין הים התיכון והמערב.
2. **ביטחון ואבטחת הסמכות** – עוצמת הכוח הימי ויכולת הקרנת הכוח היא מרכיב הכרחי ורוחבי ומשפיע עיקרי אך גם מושפע משאר מרכיבי האסטרטגיה במרחב הימי. בנוסף לכך, הנושא המשפטי והסמכויות והפרשנות של החוק הבינלאומי מהווים מרכיב יסודי ביכולת מימוש כל אסטרטגיה ימית.
3. **משאבי טבע ואנרגייה** – אלה נכס לאומי לדורות המשפיע באופן ישיר על איכות החיים בארץ ורמתם ומחייב שיקול דעת באופן ניצולו.
4. **תשתיות ימיות כתחליף ליבשה** – לישראל מרחב יבשתי מצומצם ולכן יש לנצל את מרחב הים לתשתיות לאומיות ככל שניתן.
5. **מרחב גאואסטרטגי משתנה** – המרחב הימי משתנה ומתפתח ובכל אסטרטגיה תיגדרש יכולת קבלת החלטות לאופן היישום המתאים לתנאים הגאואסטרטגיים המשתנים.
6. **חדשנות למרחב הימי** – המרחב הימי מקבל משנה חשיבות בעולם המכיל אתגרים טכנולוגיים רבים ולישראל יש הזדמנות לצמיחה אנושית, עסקית וטכנולוגית.

5 "הערכה אסטרטגית ימית רבתי לישראל 2016". 2017.

6 "לחוף ימים תשכון: הערכה אסטרטגית ימית לישראל 2015". 2015.

מרכז חיפה למחקרי מדיניות ואסטרטגיה ימית מציג בימים אלו בפני המועצה לביטחון לאומי (מל"ל) עבודת מטה מורחבת שבוצעה על ידו בנושא מתודולוגיה לאסטרטגיה ימית לישראל (שפרק זה הוא תקציר שלה). לאור חשיבות הנושא ממליץ מרכז חיפה למחקרי מדיניות ואסטרטגיה ימית כי תערך עבודת מטה מסודרת כבר בשנת העבודה הקרובה (2018) במסגרת המל"ל שבמסגרתה תגובש אסטרטגיה ימית רבתי לישראל. מרכז חיפה למדיניות ואסטרטגיה ימית יסייע ויתמוך ככל הנדרש בגיבוש אסטרטגיה זו.

במקביל, הציג מרכז חיפה למדיניות ואסטרטגיה ימית בפני המועצה הלאומית לכלכלה את חזונו "הים כמנוע צמיחה לכלכלה ולחברה בישראל". המועצה מרכזת את הערכת המצב האסטרטגית כלכלית-חברתית שתוצג לממשלה ה-35 אשר עתידה להתמנות בתחילת 2020.

חזון זה מבוסס על עקרונות "הכלכלה הכחולה" (או הכלכלה הימית) ועיקרו רתימת הים לפיתוח חוסנה הכלכלי והחברתי של ישראל על ידי יצירת פעילות כלכלית חדשה בת קיימה ותומכת צמיחה, ויצירת מקומות תעסוקה איכותית כולל בפריפריה החברתית של ישראל. פעילות זו, הקשורה בטבורה לים, תצמח הן בסקטורים קיימים כגון שירותי נמל וספנות, אנרגייה, חקלאות ותיירות והן בסקטורים חדשים כגון השלכת מודל "Start-Up Nation" על התווך הימי ופיתוח חברות העוסקות בטכנולוגיות ימיות על ידי השקעות הון, הקמת חממות טכנולוגיות ומאיצים עסקיים לפעילות המשיקה לתווך זה.